

УДК 342.729:351.752.2:004(477)
DOI: 10.15587/2523-4153.2022.254284

ПРАВО НА СВОБОДУ МИРНИХ ЗІБРАНЬ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ СОЦІУМУ

М. А. Самбор

How to cite:
Sambor, M. (2022). The right to freedom of peaceful assembly in the digital environment of society. ScienceRise: Juridical Science, 1 (19), 4–12. doi: <http://doi.org/10.15587/2523-4153.2022.254284>

This research is devoted to the study of the peculiarities of human use of the right to freedom of peaceful assembly in Ukraine and the exercise of this right in the digital environment. The article examines the forms of exercising the right to freedom of peaceful assembly, the peculiarities of their definition in the digital environment in social networks and messengers, the content of this right at the present stage of development of civil society in Ukraine. The freedom to exercise this right in the digital environment is substantiated by the democratic principles of society and the spheres of its existence, in particular digital existence, using the means of telecommunication available to members of Ukrainian society. It is argued, that the right to freedom of peaceful assembly in the digital environment has several basic forms: 2) creation of special groups, networks, which have the immediate goal of attracting and uniting the sole purpose of a certain group of people. The digital environment, which in life is increasingly absorbing people, requires detailed study by legal scholars, because along with the freedom to use these achievements of scientific and technological progress, this area needs quality regulation through a universal regulator - law, relations within it primarily by limiting the state's influence on the freedom of existence and development of the individual and the rights, associated with it, as well as creating decent conditions for the digital development of the individual, his/her freedom and dignity. The exercise of the right to freedom of peaceful assembly in the digital environment depends on the behavior and decisions of public authorities and local governments, as well as on the administrators of relevant social networks. If the first (public authorities) can restrict the work of social networks, the administrators who under certain conditions should be considered as representatives of public administration in the social network can act as censors of the right to freedom of peaceful assembly, using their powers to deleting certain posts, blocking the work of social pages. Unfortunately, the peculiarities of the exercise of these powers in the field of ensuring the right to freedom of peaceful assembly do not find the necessary and sufficient legal regulation, which negatively affects the right to freedom of peaceful assembly in the digital environment, the possibility of its freedom and participation conditions of an unlimited number of participants in such meetings. This is due to the lack of doctrine of understanding the content of the right to freedom of peaceful assembly in the digital environment and forms of its implementation, the composition of relations, in which this right is exercised

Keywords: right to freedom of peaceful assembly, digital environment, exercise of law, existence

© The Author(s) 2022

This is an open access article under the Creative Commons CC BY license hydrate

1. Вступ

30 років незалежності України не пройшли дарма, що відображається у всіх сферах суспільного та державного буття. Українцям, безперечно, є чим пишатися і є за що вболівати. Сьогодні реально існують шляхи для подальшого поступального руху вперед.

Людям узагалі властиво бачити себе в кращому світлі, а тому вони навіть інстинктивно схильються до світських проповідей і натхненних переказів про героїчні історії лідерів чи до певних «байок», які часто звучать переконливіше, ніж сухі факти й оцінки [1, с. 5]. Людству до вподоби демократична форма правління, яка є результатом усвідомлення потреб та найдієвіших умов їх здобуття.

Демократія сприймається по-різному, у її зміст прагнуть вмістити різні інтереси. Подекуди демократія виступає завесою для приховування інших форм реалізації державної влади. Однак людська природа, довгий шлях розвитку людства на планеті сформували ключові змістовні елементи розуміння демократії.

Демократичний шлях розвитку українського суспільства і державності знайшли свій політико-правовий вираз у нормативно-правовому вимірі, оскільки в Основному Законі України однозначно ствердно зафіксовано, що Україна є демократичною державою, і, власне, Конституція

Україні схвалена саме як матеріальне джерело декоративного руху українського суспільства. Україну проголошено як демократичну, правову і соціальну державну, що покладає на її будівничих ряд завдань, зумовлених формуванням такої держави, її апарату, а також засад громадянського суспільства, спрямуванням діяльності якої є створення гідних соціальних умов буття та розвитку особистості.

Держава соціальної демократії – це організація політичної влади трудівників-власників (що становлять більшість населення суспільства), яка реально забезпечує максимальне здійснення і захист буттєвих прав і свобод людини, а також її спільнот і об'єднань на засадах свободи, соціальної справедливості і солідарності [2, с. 63].

Очевидно, саме демократичні засади мають багатоплановий зміст, який розкривається в різноманітних елементах державно-суспільного буття. Через те переконані, що саме розподіл влади поміж трьох основних гілок є засадничим принципом демократії в країні. Не менш важливим є утвердження верховенства права, як правового буття людства й окремої людини, визнання, втілення в життя шляхом забезпечення здійснення прав, свобод та інтересів людини. Саме такі віхи суспільного та державного розвитку гарантують демократичний поступальний шлях розвитку.

2. Літературний огляд

Демократія, як форма реалізації державної влади, права і свободи людини стали вічним предметом дослідження науковців упродовж тисячолітньої історії людства та державності. Зазначені питання за предмет своїх досліджень обирали філософи, представники політики, правознавці й теологи, які прагнули надати людині-ментальному виправдання вказаних суспільно-державних явищ, зумовлених історичними досягненнями і традиціями людства та народів світу. Доволі часто науковці прагнуть логічно вибудувувати свої теорії, доктрини саме на фундаменті попередників, привносячи нові ідеї. Однак світ, наукові дослідження в ньому, зокрема правові, потребують проведення розвідки на межі різних галузей знань, оскільки останні настільки тісно переплітаються нині, що виділяти в «чистому» вигляді теоретичні знання надзвичайно складно, особливо коли останні повинні підкріплюватися емпірикою, яка й поєднує в собі згадані вище особливості.

Такими пограничними лініями є межа між правом та телекомунікаційними засобами, які цілком можна охарактеризувати, як світ цифрового буття людини і людства. Телекомунікації та їх можливості швидко увійшли в буденне життя чи не кожної людини та, незважаючи на тривалий час, надійно укоренилися в ньому, створивши свій, особливий світ.

Водночас перебудови суспільства, особливо гостро постають в умовах, до яких людство спонукають певні незалежні від людини обставини, наприклад, пандемія й карантин. Натомість теоретична юридична наука не поспіває за такими соціальними змінами, хоча вплив права на ці відносини є вкрай необхідним, а якість і досконалість таких дій позначатиметься на подальшому розвитку суспільства й науково-технічному прогресі. Як наслідок, у правовій науці виникає майже вакуум сфери регулювання суспільних відносин, що з'являється через використання телекомунікаційних технологій, пов'язаних зі здійсненням права на свободу мирних зібрань (саме за допомогою правових засобів), що і вказує на необхідність наукових пошуків у вказаному напрямку. Водночас, заміщення спеціалізованих норм, які б мали у своїй основі необхідні засоби регулювання суспільних відносин у телекомунікаційній сфері, певними нормами, які б регулювали подібні відносини у соціумі, не є достатнім методом і являє лише тимчасовий, короткостроковий спосіб реновації постійними, а головне, якісними нормами.

Дослідження права в цифровому середовищі, зокрема в мережі Internet, у межах IT-права, здійснювали В. Дроб'язко, Р. Еннан, Л. Тарасенко, О. Харитонова тощо. Заразом, маємо зауважити, що переважна більшість цих розвідок має відношення до правового регулювання авторського права в цифровому середовищі або захисту чи охорони прав дітей, права на свободу димки і слова.

На підтвердження цих слів наведемо наступні приклади: автори підручника «IT-право» взагалі залишають поза увагою здійснення прав і свобод людини та громадянина у цифровому середовищі, виокремлюючи окремих блоком лише зміст правовідносин у цифровому середовищі та особливості здійснення авторських і суміжних прав [3]. До питання дослідження класифікації прав людини у цифровому середовищі зверталися О. Братасюк та Н. Ментух. Останні дотично згадували про право на мирні зібрання у цифровому просторі, зокрема, зазначаючи, що право на мирні зібрання, асоціації та/або використання електронних інструментів демократії – означає, що люди повинні мати свободу об'єднання та використовувати будь-які сервіси, вебсайти чи застосунки для створення, приєднання, мобілізації та участі в соціальних групах та асоціаціях [4, с. 59], у контексті чого автори вбачають два шляхи внутрішньонаціонального нормативного регулювання цифрових прав: по-перше, це конституціоналізація цифрових прав, за якої відбувається зміна тексту конституції з метою врегулювання цифрових прав на найвищому конституційному рівні, а, по-друге, це цифровізація конституційних прав, за якої права, закріплені в конституції, набувають оновленого тлумачення чи врегулювання на підставі рішень органів конституційної юрисдикції, практики Європейського суду з прав людини або у профільному законодавстві [4, с. 60].

Разметаєва Ю. С. зацентувала дослідження на свободі вираження думки та слова, праві бути забутих [5], питаннях анонімності, проблематики екстратериторіальності у захисті свободи вираження думки та слова.

В.Володська та М.Дворовий у книзі «Інтернет-Свобода в Україні 2020. Дотримання прав людини та основоположних свобод в інтернеті» наголошують на тому, що спроб врегулювати здійснення права на свободу мирних зібрань у інтернеті теж немає. Єдиний законопроект, який стосувався регулювання свободи мирних зібрань у цьому скликанні парламенту, був поданий народними депутатами ще у серпні 2019 року – та вже за тиждень проект був відкликаний 184. Втім, він не містив жодних загроз реалізації цього права в інтернеті [6, с. 55].

На жаль, ряд питань правового регулювання цифрового середовища, особливо використання прав і свобод людини та громадянина в ньому, кожним із нас залишаються малодослідженими, що зумовлює прогалини на рівні теоретичної юридичної науки й доктрини, а також призводить до неоднозначної правозастосовної практики, зокрема судової практики щодо захисту прав і свобод людини. Не винятком є й право на свободу мирних зібрань, яке не знайшло належного доктринального обґрунтування його змісту, порядку та умов використання і здійснення в українському цифровому середовищі (хоча про вирішення кордонів у цифровому бутті складно вести мову, однак останні наявні, що можуть і самі користувачі побачити під час звичайного пошуку. Водночас, вказане питання не є безпосереднім предметом дослідження в рамках даної статті).

3. Мета та завдання дослідження

Мета дослідження – вивчення змісту та особливостей здійснення права на свободу мирних зібрань у цифровому середовищі на етапі розвитку телекомунікаційних технологій та суспільних відносин.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

- 1) проаналізувати цифрову сферу для визначення особливостей форм здійснення права на свободу мирних зібрань;
- 2) дослідити основні форми здійснення права на свободу мирних зібрань у цифровому середовищі;
- 3) визначити особливості впливу суб'єктів адміністрування у мережі інтернет, їх повноважень щодо свободи здійснення права на мирні зібрання;
- 4) узагальнити правові та організаційні напрямки урегулювання особливостей здійснення права на свободу мирних зібрань у цифровому середовищі.

4. Матеріали та методи

Проведення ефективного дослідження змісту та особливостей здійснення права на свободу мирних зібрань у цифровому середовищі на активному етапі розвитку телекомунікаційних технологій та суспільних відносин потребує якісного методологічного інструментарію, який забезпечить повноту дослідження, достовірність отриманих результатів та забезпечить отримання висновків, які можуть використовуватися для прогнозування юридичної діяльності, зокрема планування законотворчих та нормотворчих робіт. В основі дослідження перебувають діалектичний та синергетичний, соціологічний методи дослідження, які забезпечили врахування всіх аспектів державно-правового та соціального буття людини та держави.

У ході дослідження використані методи аналізу та абстрагування, зокрема під час вивчення сфери здійснення права на свободу мирних зібрань, виділення їх форм здійснення. Лібертарний метод забезпечив пізнання та моделювання цифрової дійсності з позиції права, регулювання права на свободу мирних зібрань, як певної можливості суб'єкта, у цифровому середовищі з використанням відповідних цифрових засобів у правовий спосіб. Для дослідження предмета та об'єкта наукового пошуку використовувалися інструментальний та аксіологічний методи, які забезпечили у ході дослідження формулювання правової форми здійснення права на свободу мирних зібрань у цифровому середовищі. Лише у синтезі між собою та з іншими загальнонауковими та спеціально науковими методами вдалося досягти науково обґрунтованих висновків про право на свободу мирних зібрань у цифровому середовищі, які ґрунтувалися б на всебічному дослідженні причин та умов, а також соціальних потреб і очікувань у правовому регулюванні здійснення права на свободу мирних зібрань у цифровому середовищі.

5. Результати дослідження

Принагідно слід вказати на те, що не лише демократія в її темпорально-правовому вимірі впливає на становлення і розвиток суспільних відносин та їх правових засобів регулювання, а й ментальні, технічні, соціальні досягнення людини і людства в цілому впливають на зміст й розуміння демократії.

Буття людини із упевненістю можна розділити на 2 основні сфери:

- 1) фізична сфера (охоплює собою соціальне й біологічне в людині);
- 2) цифрова сфера.

Саме остання все більше заповнила життя. На державному рівні в Україні заговорили про діджиталізацію державно-правової та суспільної дійсності. Соціальні мережі, соціальні месенджери захоплюють свідомість українців, і не тільки. Ми не уявляємо життя без інтернету, потужного ноутбука, смартфона. Дослідження, які здійснювалися науковцями останніми роками, підтверджують зростання попиту на товари в Internet-магазинах тощо. Людина набуває нової сутності, яка відображає її ментально-цифрове буття.

Водночас, маємо зауважити, що правова дійсність, право, як універсальний регулятор суспільних відносин, право, як продукт людської діяльності в середовищі собі подібних (у суспільстві), метою якого є впорядкування відносин його членів у спосіб, має забезпечити свободу існування та розвитку кожної особистості шляхом встановлення нормативних приписів, котрі не допустять зловживання можливостями особи в реалізації її інтересів та пригнічення інтересів інших, а також знаходить підтримку та забезпечення з боку найбільшого інституту організації людей – держави [7, с. 63], не поспівають за фактичними змінами, що, на наше переконання, негативно позначається на регулятивному впливі права на суспільно-цифрові відносини.

Цифровий світ українця – це соціальні мережі (світ «лайків» і підписників, друзів, різних соціальних груп). Очевидно, для розкриття людини в цьому середовищі, їй потрібні відповідні засоби, які надаватимуть певні можливості для реалізації себе. Такими засобами є права, свободи та інтереси людини. Цифрова сфера здійснення прав, свобод та інтересів людини має свої особливості, які, на жаль, в українській правовій доктрині, малодосліджені. Стверджувати те, що здійснення прав, свобод та інтересів людини, як у цифровому, так і у фізичному бутті, нічим не відрізняється неможливо, адже у фізичному соціальному бутті ми ведемо мову про наявність фізіологічної оболонки людини, її соціальної, біологічної складових, елементів матеріального і духовного світів, тоді як у цифровому середовищі йдеться виключно про певну цифрову проєкцію, цифровий відбиток металної особистості, які можуть бути підкріплені відповідними цифровими образами біологічної складової особистості.

Усвідомлення цифровізації, діджиталізації суспільних відносин державою та її апаратом зумовили на правовому рівні закріплення зазначеного курсу розвитку не лише суспільних відносин, а й державності, наслідком чого стало наявне гасло лідерів Української держави, зокрема й Президента України В. Зеленського, про «державу в смартфоні».

Президент Володимир Зеленський, Прем'єр-міністр України (2019-2020 рр.) Олексій Гончарук та Міністерство цифрової трансформації презентували мобільний застосунок «Дія». Уже зараз у додатку працюють е-посвідчення водія та свідоцтво для реєстрації автомобіля (техпаспорт). «Дія» – це старт будівництва держави в смартфоні. Це те, про що ми мріяли: щоб держава була ефективною, майже непомітною, не створювала проблем, а навпаки, була зручним сервісом. Українцям більше не потрібно буде витрачати час і нерви в нескінченних чергах адмінстановах», – сказав О. Гончарук [8].

Указом Президента України від 29 липня 2019 року № 558/2019 «Про деякі заходи щодо поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг» [9] сформовано ряд завдань та заходів для виконавчої гілки влади в особі Кабінету Міністрів України, спрямованих на запровадження надання електронних послуг населенню України з метою забезпечення належного функціонування та захисту даних у національних електронних інформаційних ресурсах, доступності та зручності електронних послуг для фізичних та юридичних осіб, а також запобігання корупції під час надання таких послуг.

Логічним у розвитку зазначеної програмної мети, викладеної у вищезгаданому Указі Президента України, а також реалізації завдань, сформульованих у цьому нормативно-правовому акті Кабінетом Міністрів України схвалено ряд постанов, які спрямовані на формування системи норм, завданням яких є регулювання суспільних відносин у сфері надання адміністративних послуг у телекомунікаційних мережах (у цифровому середовищі). До таких нормативно-правових актів Уряду країни слід віднести постанови Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 509 «Про облік внутрішньо переміщених осіб» [10], від 18 грудня 2019 р. № 1051 «Про реалізацію експериментального проєкту щодо застосування електронних студентських (учнівських) квитків» [11], від 23 вересня 2020 р. № 911 «Про реалізацію експериментального проєкту щодо застосування відображення в електронному вигляді інформації, що міститься у свідоцтві про народження, та інформації про зареєстроване місце проживання, що є у володінні та розпорядженні Державної міграційної служби» [12], від 18 серпня 2021 р. № 911 «Про затвердження Порядку формування та перевірки е-паспорта і е-паспорта для виїзду за кордон, їх електронних копій» [13]. По суті, саме ці підзаконні нормативно-правові акти містять норми, які покликані урегулювати відповідні відносини та дії, пов'язані із запровадженням у суспільстві цифрових документів та регулювання відповідного виду суспільних відносин.

Водночас такі підзаконні нормативно-правові акти є лише незначним кроком у прагненні врегулювати відповідну сферу соціального буття людини і суспільства, оскільки не впорядковують зміст таких відносин, не визначають права і обов'язки потенційних суб'єктів цих суспільних відносин, а зважають на їх правову урегульованість (правових відносин), оскільки зазначені елементи суспільних відносин та й у цілому зміст таких суспільних відносин є об'єктом саме законодавчого регулювання. Результатом аналізу норм зазначених правових актів є переконання в тому, що ряд прав і свобод у цифровій сфері залишаються невпорядкованими, а застосування до їх регулювання наявних норм, за аналогією закону та аналогією права, не враховують перш за все особливості сфери здійснення прав і свобод – цифрового буття (інформаційної сфери), яка істотно різниться з реальним буттям та відповідними суспільними відносинами людей, їх об'єднань у ньому.

Інформаційна сфера – сукупність інформації та інформаційних ресурсів, інформаційної інфраструктури, суб'єктів, що здійснюють оборот інформації, тобто її створення, поширення (передавання), зберігання, використання та знищення, та забезпечують цей оборот суспільних відносин, які при тому виникають, системи її правового забезпечення, а також інституційної системи державного управління цією сферою [14, с. 23]. Упевнені, що правове регулювання повинно бути фундаментальним та сконцентрувати увагу не лише на правовому оформленні технічних процедур шляхом включення до правових норм інших, зокрема й технічних норм, а саме унормувати відносини зі здійснення прав, свобод та інтересів людини, місця, повноважень органів публічної адміністрації, підпорядкованості їх повноважень загальному завданню – забезпеченню, дотриманню та здійсненню прав, свобод та інтересів людини на засадах свободи, рівності та справедливості.

Право на свободу мирних зібрань є динамічним елементом демократії. Згадане право нерозривно пов'язано з демократією, оскільки в праві на свободу мирних зібрань виявляється сама демократія. Недарма у міжнародному праві під час оцінки рівня демократії державних та суспільних відносин у тій чи іншій країні світу одним із головних індикаторів є саме можливість здійснення права на свободу мирних зібрань.

Водночас соціальні мережі, цифрове суспільство зазвичай не обмежується просторовими границями, якими є кордони країн, хоча соціальні мережі, навіть пошукові системи в інтернеті мають певні межі, які, звісно, можна пов'язувати із «цифровими» кордонами країн, однак, останні не мають таких виразних ознак, хоча й можуть виявлятися в неможливості здійснення певних операцій.

На відміну від здійснення права на свободу мирних зібрань у фізичному бутті людини, у цифровому середовищі навіть розуміння права на свободу мирних зібрань може набувати нового змісту, а особливості та форми здійснення цього права зазнають зовсім іншого уявлення, яке базується на загальному розумінні та усталених тенденціях розвитку права на свободу мирних зібрань. Глибоко переконані в тому, що такий стан зумовлений розумінням та можливостями дії особистості в цифровому бутті, інформаційній сфері.

Імплементация здобутків науково-технічного прогресу саме в соціальне середовище, а як наслідок, і зміни соціального буття людини та громадянина, зумовлюють нові виклики перед правовими засобами, що є першопричиною формування якісно нових за видом та формою способів регулювання суспільних відносин, у яких здійснюються права і свободи, зокрема право на свободу мирних зібрань.

Комунікативні концепції права, в основу яких покладено так званий принцип інтерсуб'єктивності, відповідно до якого зміст права розкривається у взаємодії (комунікації) людей. За точку відліку в цьому разі береться не людина як сторонній спостерігач, що співвідносить право з будь-яким зовнішнім критерієм, а внутрішній досвід учасника правового спілкування. Інакше кажучи, право розглядається не як нав'язана людині зовнішня сила, метою якої є підкорення людини, а як спосіб її буття (існування, життєдіяльності). Комунікативні концепції – це, по суті, протестна реакція на всевладдя формальних норм, що нівелюють особистість. У них реалізуються соціальний запит на гуманізацію правопорядку, його людиноцентричне спрямування. Сутність права, відповідно до них, полягає в природі людської особистості зі всією її суперечливістю й напругою, яка з цього випливає. Для того щоб залишатися людиною, індивід повинен не тільки мати право на збереження самого себе, власної свободи і незалежності, а й поважати свободу і незалежність інших, що досягається, зокрема, усвідомленням не лише своїх прав, а й обов'язків. Їх кореляція в процесі комунікації людей має визначальне значення для правопорядку. Вивчення права як людського феномену, тобто як права, що створюється людьми, спрямоване на забезпечення нормальної їхньої життєдіяльності і здійснюється людьми, є «людським» («олюдненим») правом – одне з основних завдань теорії права [15, с. 48]. Свобода цифрового буття позначає його зміст та спрямованість, визначає особливості й регулювання такої сфери.

Система правового забезпечення інформаційної сфери – це комплексне явище, основною метою якого є створення умов для ефективного функціонування інформаційної сфери в інтересах кожної людини, суспільства та держави шляхом необхідного та достатнього правового регулювання суспільних відносин, що пов'язані з оборотом інформації та забезпеченням такого процесу. З огляду на це, до основних складових системи правового забезпечення інформаційної сфери слід віднести наступні: теоретична база, джерела права, правотворча, правозастосовна, правоохоронна,

підготовка кадрів тощо. У ролі зазначених складових виступають: теоретична база – інформаційне право; джерела права – інформаційне законодавство; правотворення – Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, національні регулятори, органи місцевого самоврядування тощо; правозастосовна – органи державної влади та місцевого самоврядування, юридичні та фізичні особи; правоохоронна – судові органи, правоохоронні органи; підготовка кадрів – юридичні навчальні заклади, а також інші навчальні заклади різного фахового спрямування [14, с. 22]. Цілком погоджуючись із такими твердженнями, маємо зважити й на інші обставини, пов'язані з особливостями розуміння та здійснення права на свободу мирних зібрань у цифровому середовищі.

З огляду на наявну усталену теоретичну доктрину, носієм права на свободу мирних зібрань є людина. Зазначене положення є загальноприйнятою концепцією в правовій дійсності та має логічне відображення в позитивному праві, як національному, так і міжнародному, де поряд із правом на свободу мирних зібрань є приєднання «кожен», що підкреслює приналежність цього права кожній людині.

У цифровому середовищі людина, як істота біосоціальна, відсутня, існує її певний цифровий образ, який не завжди ідентифікується з особистістю. У його основі лише закладено можлива присутність людини, як змістовного елементу створення такого образу, котрий може мати нетривалу просторово-часову реальність, оскільки на часі виникнення біороботів, штучного інтелекту, виникнення яких істотно випереджає усвідомлення людства в необхідності урегулювання вказаних відносин із використання таких технологій.

Створення соціальної сторінки в будь-якому з інформаційно-соціальних мереж, передбачає ідентифікацію суб'єкта за номером мобільного оператора, який донині залишається знеособленим. У подальшому на порядку денному часто виникають проблемні питання охорони та захисту прав і свобод людини та громадянина, а також національної безпеки країни і суспільства, коли такі цифрові особи (боти (bot)) поширюють різноманітну інформацію, яка може становити (а може й не становити, і лише породжувати певні сумніви чи інші ментальні питання) загрози для раціонального розвитку громадянського суспільства та демократичної державності.

Отже, можна стверджувати, що правове регулювання особливостей реєстрації сторінок у соціальних мережах в Україні фактично відсутнє. Останнє має виключно технічні умови й правила, які не знаходять відповідного правового регулювання, що є наслідком небажання, нездатності до створення правових норм, які здійснюватимуть ефективний вплив на цифрову інституціоналізацію громадянського суспільства, кожного з його членів. Зрештою, цифровізація соціального буття не має індивідуального, а відтак й особистісного, оскільки дозволяє створювати будь-які похідні сторінки, у тому числі використовувати персональні дані інших суб'єктів, які останні викладають до загального та безперешкодного доступу невизначеного кола зареєстрованих, а подекуди й не зареєстрованих осіб (коли перегляд інформації на зареєстрованій сторінці можливий без створення особистістю власної сторінки у відповідній мережі, персоніфікації особистості, і, як наслідок, унеможливує зіставлення особистості, її волі та здійснення нею відповідних можливостей, зокрема й права на свободу мирних зібрань.

Національне законодавство містить наступне легальне визначення «власник веб-сторінки»: це «особа, яка є володільцем облікового запису, що використовується для розміщення веб-сторінки на веб-сайті, та яка управляє і (або) розміщує електронну (цифрову) інформацію в межах такої веб-сторінки. Власник веб-сайту не є власником веб-сторінки, якщо останній володіє обліковим записом, що дозволяє йому самостійно, незалежно від власника веб-сайту, розміщувати інформацію на веб-сторінці та управляти нею» [16]. У такий спосіб взагалі залишається неурегульованим питання реальної чи фактичної присутності особи у відповідній соціальній мережі, оскільки акцентом цього визначення є саме розміщення інформації та її співвіднесення з особою, тоді як поведінка останньої у створенні такої сторінки віддається на поталу виключно технічним нормам, що підтверджується тим, де є таке легальне визначення, – у нормах Закону України «Про авторське право і суміжні права».

Фактично створення цифрових сторінок співвідноситься не стільки з особою, скільки з кінцевим обладнанням, усуваючи на другий план першу. За таких обставин необхідність встановлення особи в соціальній мережі може призводити до того, що уповноважені з цього питання масово чи за власним бажанням будуть втручатися в приватне життя людей, мотивуючи це лише тим, що вказаний номер стільникового зв'язку став основою для створення відповідної сторінки в соціальній мережі або взагалі, за результатами проведення інших негласних (слідчих) розшукових дій, оперативно-розшукових заходів, а й то й узагалі за словами окремої особи, яка навіть може свідчити з чужих слів, отримано інформацію про те, що кінцеве обладнання причетне до того чи іншого кримінального провадження, перебувало в місці вчинення злочину тощо. Однак, слід акцентувати увагу на тому, що ідентифікації підлягає кінцеве обладнання за допомогою телекомунікаційної картки, яка надає доступ до телекомунікаційної мережі (у цьому разі ідентифікується не абонент, а номер у телефонній мережі), IMEI, фактично також ідентифікує кінцеве обладнання, а саме мобільний термінал (стільниковий апарат). При тому, жодного слова про ідентифікацію саме або-

нента – особи, адже негласна слідча (розшукова) дія втручається в приватне життя не неживого предмета (мобільного терміналу, кінцевого обладнання, ідентифікаційної картки тощо), а саме в приватне життя фізичної особи – людини, яка також має свої ідентифікаційні ознаки, що, до речі, при прийнятті рішення про втручання у її (фізичної особи – людини) приватне життя не беруться до уваги [17, с. 77]. Однак, на підставі проведеного вище аналізу, можна зробити висновок про те, що на у слідчого, прокурора чи оперативних підрозділів відсутні практичні можливості надати слідчому судді відомості, які унікально ідентифікують абонента спостереження, адже відсутні документальні підтвердження юридичного факту користування конкретною особою кінцевим обладнанням (мобільним телефоном). Водночас, посилаючись на ідентифікаційну картку, можна ідентифікувати кінцеве обладнання, однак не ідентифікувати користувача цієї картки. Аналогічно, маючи унікальний ідентифікаційний номер мобільного терміналу (IMEI), знову-таки можливо ідентифікувати кінцеве обладнання, а не приналежність останнього (мобільного апарату) конкретній особі [17, с. 78].

Заразом, слід зауважити, що біофізична складова особистості надзвичайно залежна від цифрового образу особистості, прикладом чого може бути ряд суїцидів, які сталися внаслідок впливу на цифровий бік особистості зі сторони цифрових образів третіх осіб. Таким чином, вважаємо, що в цифровому середовищі суб'єктом цифрового права на свободу мирних зібрань є саме цифровий образ особистості, який залишається керованим людиною. Зрозуміло, що на даному етапі розвитку телекомунікацій саме людиною керує цифровим середовищем.

Наступним ключовим складовим права на свободу мирних зібрань у цифровому середовищі є саме діяння, які визначають приналежність цього права цифровому образу. Розуміння динаміки права на свободу мирних зібрань має два взаємопов'язані елементи, що мають причинно-наслідкові зв'язки, а саме: використання права на свободу мирних зібрань та здійснення права на свободу мирних зібрань. Поміж цього слід завжди пам'ятати про третю складову динамічної складової права на свободу мирних зібрань, що пов'язана із забезпеченням реалізації цього права відповідним суб'єктом, котре зазвичай асоціюється із суб'єктами владних повноважень, якими забезпечується здійснення відповідного права. Наприклад, створення відповідних, до того ж рівних, умов здійснення права на свободу мирних зібрань, використання для його здійснення відповідних територій, приміщень, інших об'єктів, що створюють умови для свободи здійснення цього права, свободи, яка є рівною для всіх потенційних носіїв права на свободу мирних зібрань, адже завжди слід пам'ятати, що свобода здійснення права на мирні зібрання має гарантувати рівні умови свободи здійснення цього права й іншими суб'єктами, навіть із діаметрально протилежними інтересами.

Звідси слід зрозуміти, що саме слід розглядати як діяння, які є результатом використання права на свободу мирних зібрань у цифровому середовищі. Зрозумілим є те, що метою використання права на свободу мирних зібрань є налагодження комунікації між людьми, обмін інформацією між ними. Безперечно, неможливо абсолютно стверджувати про те, що право на свободу мирних зібрань – це політичне право, пов'язане із особливостями здобуття, утримання, зміни влади. Дійсно, політична сфера суспільного буття є найбільш виразною сферою використання та здійснення права на свободу мирних зібрань і стала колыскою зародження права на свободу мирних зібрань. Однак, навіть у цій сфері право на свободу мирних зібрань виступає виключно засобом комунікації, обміну інформації, поширення інформації у виді ідей, гасел, відомостей про інтереси, щодо яких існує потреба або бажання у їх поширенні, доведенні до відома суб'єктів владних повноважень тощо.

Враховуючи цифрове середовище, право на свободу мирних зібрань тісно переплітається з таким правом, як право на свободу думки і слова. У контексті того, що ключовим завданням права на свободу мирних зібрань є поширення ідей, тобто слова, з упевненістю можна вести мову про те, що в цифровому середовищі право на свободу мирних зібрань матиме декілька засобів вираження, які мають форму згоди та підтримки (вони виражені у «лайках» під дописами на сторінці). Це здійснення коментарів до відповідних дописів на сторінках («стінках») певних сторінок цифрового образу особистості. Переконані, що це є вираженням не лише права на свободу слова чи думки, яке (право) зосереджується саме на змісті такого допису чи «лайку», а от сам допис чи «лайк» є відповідною формою здійснення права на свободу мирних зібрань у цифровому середовищі. Подекуди коментарі під дописами, відеофайлами чи іншою інформацією у цифровому виді певного цифрового середовища набувають надвеликих масштабів поширення, яке не може бути реалізованим навіть під час здійснення права на свободу мирних зібрань у фізичному бутті особистості.

Окремо слід згадати створення окремих груп осіб, об'єднаних спільним місцем проживання чи інтересами, чи за професійними ознаками тощо, так і невизначеного кола людей з метою обговорення актуальних питань. На наш погляд, такі дії є прямим засобом здійснення права на свободу мирних зібрань у цифровому середовищі.

Наступним засобом здійснення права на свободу мирних зібрань є наявність відповідних підписників (послідовників) (фоловерів (followers), які відображають об'єднання осіб навколо одного цифрового образу людини. З одного боку, це може розглядатися як форма реалізації та здійснення права на об'єднання, однак, заразом указана форма єднання людей є способом

здійснення права на свободу мирних зібрань, оскільки такі об'єднання не характеризуються абсолютною стійкістю, притаманною для об'єднань громадян, однак є, швидше, разовим групуванням людей навколо конкретного інтересу, ідеї, вираженої створеним цифровим образом.

Право на свободу мирних зібрань у цифровому середовищі має свої особливості змісту та форми здійснення, на відміну від цього права на його здійснення у фізичному бутті людини. Зумовлюється, це перш за все, особливостями побудови відповідних алгоритмів цифрового середовища, поширенням його в суспільстві, а також певної присутності особистості в цифровому бутті.

Як наслідок, у сфері національного правозастосування упевнено формується правова позиція розуміння ряду суб'єктів у цифровому середовищі, зокрема, друзів, які можуть бути суб'єктами здійснення права на свободу мирних зібрань.

Кожна соціальна мережа має власний довідковий центр. Facebook не є винятком. У цій соціальній мережі існує розділ «Friending» та підрозділ до нього, тобто кому користувач може надіслати запит, щоб його додали до списку друзів. Далі йде відповідь Facebook – друзям, родичам, колегам, однокласникам. Окрім того, соціальна мережа Facebook містить таку допоміжну функцію, як створення окремих сторінок. Вона призначена для брендів, компаній, організацій та громадських діячів, які мають бажання створити свою присутність на Facebook, а профілі представляють окремих людей. Отже, якщо створити в соціальній мережі сторінку для певної особи та її впровадять кілька користувачів інтернет-ресурсу, це в жодному разі не буде приводом для сумніву про спілкування вказаних осіб у позаробочий час. Таким чином, позначення певної особи в соціальних мережах як «друга» не можна трактувати як вказівку на ступінь або інтенсивність відносин суб'єкта з такою особою, тобто про дружбу у звичайному розумінні цього слова [18]. Поняття «друзі» в мережі досить умовне. По суті, це статус користувачів, які мають певний, більш ширший, ніж інші, доступ до вашої інформації. Це не свідчить про якісь особливі стосунки в розумінні процесуального законодавства, які б давали підстави для сумнівів в об'єктивності та неупередженості щодо конкретної справи [19]. Зазначене лише підтверджує впевненість у тому, що такі дії в цифровому бутті є результатом здійснення права на свободу мирних зібрань.

6. Висновки

Підсумовуючи дослідження правового регулювання права на свободу мирних зібрань у цифровому середовищі у межах національної правової системи, доходимо наступних висновків:

1. Здійснення права на свободу мирних зібрань у цифровому середовищі має декілька основних форм:

– суб'єктивна форма поширення інформації, серед суб'єктів, які можуть бачити зміст сторінки особи, яка не передбачає спеціальної мети формування односторонніх відносин. Зазначена конфігурація являє собою пасивну форму дієвого аспекту здійснення права на свободу мирних зібрань;

– створення спеціальних груп, мереж, які мають на меті залучення та об'єднання певного кола осіб. Така форма здійснення вирізняється свідомим підходом до здійснення права на свободу мирних зібрань, а тому слід вести мову про активний і дієвий аспект здійснення цього права. Останні, своєю чергою можуть мати багато спільного із правом на об'єднання, водночас, думається, що за таких обставин право на свободу мирних зібрань здійснюється, адже, з огляду на саму правову формулу цього права, воно передбачає зібрання, часовий проміжок і тривалість зв'язків суб'єктів якого не визначається.

2. Здійснення права на свободу мирних зібрань у цифровому середовищі має певні залежності від поведінки та рішень органів державної влади і місцевого самоврядування, а також від адміністраторів відповідних соціальних мереж. У цифровому середовищі саме адміністратори цих мереж перебирають на себе повноваження відповідних органів публічної адміністрації (державних органів в особі виконавчої гілки влади та органів місцевого самоврядування). Якщо перші (органи державної влади) можуть обмежувати саме роботу соціальних мереж, то саме адміністратори, яких за певних умов необхідно розглядати як представників публічної адміністрації в соціальній мережі, можуть виступати як цензори мети здійснення права на свободу мирних зібрань, коли адміністратори видаляють певні дописи, блокують роботу соціальних сторінок. На жаль, особливості реалізації вказаними суб'єктами їх повноважень у сфері забезпечення здійснення права на свободу мирних зібрань не має необхідного та достатнього правового регулювання, що негативно позначається на дотриманні права на свободу мирних зібрань у цифровому середовищі, а також можливості його свободи здійснення й забезпечення умов участі необмеженої кількості учасників у подібного роду зібраннях.

Підсумовуючи дослідження, наголосимо на тому, що цифрове буття розраховане на здійснення права на свободу мирних зібрань, характеризується особливостями, зумовленими побудовою телекомунікаційної системи та віртуальної присутності в ній людини. Право на свободу мирних зібрань у цифровому середовищі вирізняється такими рисами, що зумовлені алгоритмами побудови самого середовища, а також телекомунікаційними зв'язками між його суб'єктами та представленими в мережі образами.

Література

1. Литвин, В. (2019). Президенти. Політичне лідерство: світові реалії, українська практика. Київ: Гамазин, 464.
2. Рабінович, П. М. (2021). Основи теорії та філософії права. Львів: Видавництво ЛЮБФ «Медицина і право», 256.
3. Джочка, О. П., Мартин, В. М., Самагальська, Ю. Я. та ін.; Яворська, О. С. (Ред.) (2017). ІТ право. Львів: Видавництво «Левада», 470.
4. Братасюк, О. Б., Ментух, Н. Ф. (2021). Поняття і класифікація цифрових прав в Україні. Юридичний науковий цифровий журнал, 10, 58–61. doi: <http://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-10/12>
5. Разметаєва, Ю. С. (2020). Цифрові права людини та проблеми екстратериторіальності в їх захисті. Право та державне управління, 4, 18–23. doi: <http://doi.org/10.32840/pdu.2020.4.2>
6. Володська, В., Дворовий, М. (2021). Інтернет-Свобода в Україні 2020. Дотримання прав людини та основоположних свобод в інтернеті. Available at: <https://dslua.org/wp-content/uploads/2021/09/Internet-svoboda-2020.pdf> Last accessed: 28.03.2022
7. Самбор, М. (2011). Право як поняття та підходи до його розуміння. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки, 87, 59–63.
8. Президент, Прем'єр-міністр, Мінцифри презентували мобільний застосунок «Дія» (2020). Available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/prezident-premyer-ministr-mincifra-prezentovali-mobilnij-zastosunok-diya> Last accessed: 04.01.2022
9. Про деякі заходи щодо поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг (2019). Указ Президента України № 558/2019. 29.06.2019. Available at: <https://www.president.gov.ua/documents/5582019-28853> Last accessed: 04.01.2022
10. Про облік внутрішньо переміщених осіб (2014). Постанова Кабінету Міністрів України № 509. 01.10.2014. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF#Text> Last accessed: 04.01.2022
11. Про реалізацію експериментального проекту щодо застосування електронних студентських (учнівських) квитків (2019). Постанова Кабінету Міністрів України № 1051. 18.12.2019. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051-2019-%D0%BF#Text> Last accessed: 25.01.2022
12. Про реалізацію експериментального проекту щодо застосування відображення в електронному вигляді інформації, що міститься у свідоцтві про народження, та інформації про зареєстроване місце проживання, що є у володінні та розпорядженні Державної міграційної служби (2020). Постанова Кабінету Міністрів України № 911. 23.09.2020. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/911-2020-%D0%BF#Text> Last accessed: 04.01.2022
13. Про затвердження Порядку формування та перевірки е-паспорта і е-паспорта для виїзду за кордон, їх електронних копій (2021). Постанова Кабінету Міністрів України № 911. 18.08.2021. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/911-2021-%D0%BF#Text> Last accessed: 04.01.2022
14. Арістова, І. В., Баранов, О. А., Дзьобань, О. П. та ін.; Беляков, К. І. (Ред.) (2019). Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері та основи інформаційної деліктології: Київ: КВІЦ, 344.
15. Козюбра, М. І., Погребняк, С. П., Цельєв, О. В., Матвеева, Ю. І.; Козюбра, М. І. (Ред.) (2015). Загальна теорія права. Київ: Ваіте, 392.
16. Про авторське право і суміжні права (1993). Закон України No. 3792-XII. 23 грудня 1993. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text> Last accessed: 04.01.2022
17. Самбор, М. А. (2013). Негласні слідчі (розшукові) дії, пов'язані із зняттям інформації з транспортних телекомунікаційних мереж та встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу: підстави для проведення та умови гарантування прав і свобод людини та громадянина як споживача послуг рухомого (мобільного) зв'язку. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Юридичні науки», 1 (4), 74–81.
18. Ухвала Фрунзенського районного суду м. Харкова у справі № 645/2378/17. 07.05.2018 (провадження № 1-кп/645/133/18). Available at: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73820305> Last accessed: 04.01.2022
19. Ухвала Хортицького районного суду міста Запоріжжя у справі № 337/1846/17. 19.06.2017 (провадження № 2/337/1013/2017). Available at: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/68256594> Last accessed: 04.01.2022

Received date 22.02.2022

Accepted date 24.03.2022

Published date 31.03.2022

Самбор Микола Анатолійович, кандидат юридичних наук, член-кореспондент Національної академії наук вищої освіти України, начальник сектора моніторингу, Прилуцький районний відділ поліції, Головне управління Національної поліції в Чернігівській області, пр. Перемоги, 74, м. Чернігів, Україна, 14000, Депутат, Прилуцька районна рада, вул. Котляревського, 66, м. Прилуки, Україна, 17500
E-mail: NIKOLAS783@ukr.net